

УДК 332.133.6:[338.45:664]:330.341.1

М. І. Мельник

доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень НАН України
Імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано доцільність розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України, систематизовано основні переваги формування інноваційних кластерів як ядра регіональної інноваційної екосистеми та стимулювання розвитку регіональної економіки. Проведено аналіз стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, швидкості та інтенсивності структурних трансформацій даного виду промислової діяльності. Визначено основні пріоритети та напрямки розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України для підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності учасників інноваційної екосистеми.

Ключові слова: кластер, інноваційний кластер, харчова промисловість, інноваційна екосистема, пріоритети розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості

Melnyk M. PRIORITIES INNOVATION CLUSTERS IN FOOD UKRAINE

In the article the feasibility of innovative clusters in the food industry Ukraine systematized the main advantages of the formation of innovation clusters as the core of regional innovation ecosystems and encourage the development of regional economy. The analysis of the status and trends of innovation of the food industry, the speed and intensity of structural transformations of this type of industry. The main priorities and directions of innovation clusters in the food industry Ukraine to improve the functioning and competitiveness of the participants of the innovation ecosystem.

Keywords: cluster, innovation cluster, food, innovative ecosystem development priorities of innovation clusters in the food industry

Розвиток інноваційних кластерів підприємств харчової промисловості в Україні стимулюватиме процес спеціалізації і розподілу праці, створення нових виробництв та робочих місць, соціальну відповідальність бізнесу, підвищення конкурентоспроможності підприємств, які входять до кластерів за рахунок синергетичного ефекту від їх об'єднання, а відтак сприятиме подальшій активізації інновацій та капіталовкладень.

При цьому потенціал розвитку інноваційних кластерів підприємств харчової промисловості обумовлюється передумовами існування стійкого внутрішнього та зовнішнього попиту на харчову продукцію, швидкої окупності інвестицій та розвиненої сировинної бази сільськогосподарської продукції. Зважаючи на посилення тенденції до імпортозалежності ринку товарів харчової промисловості в Україні під впливом загострення конкуренції на світовому продовольчому ринку та зростання світової пропозиції продуктів харчування, підвищення ефективності розвитку даної сфери та посилення конкурентоспроможності продукції харчової промисловості на внутрішньому та зовнішніх ринках визначається активізацією інноваційних кластерів підприємств харчової промисловості як центрів регіональних екосистем.

Кластерний підхід широко розкритий у працях зарубіжних та українських вчених-економістів: А. Маршала, К. Кетельса, М.Портера, В. Віндена, Л. Антонюк, М. Войнаренко, В. Захарченка, М. Кизима, О. Кузьміна, Н. Мікули, А. Мельник, С. Соколенко, Т. Цихан, В. Чужикова, Л. Федулової та ін. Проте,

незважаючи на численні дослідження з даної проблематики, низка питань, зокрема, в контексті специфіки та пріоритетів розвитку інноваційних кластерів в окремих секторах економіки для вироблення обґрунтованих механізмів підвищення їх конкурентоспроможності, є недостатньо розробленими.

Загалом, перевагами формування інноваційних кластерів як ядра регіональної інноваційної екосистеми є наступні аспекти функціонування та стимулювання розвитку регіональної економіки [1, с.98; 2, с.138-139; 3, с. 132-133; 4]:

- регіональні інноваційні кластери мають у своїй основі стійку систему поширення нових технологій, знань, продукції (інформаційно-технологічну мережу), яка спирається на спільну наукову базу, проектно-конструкторські та інформаційні установи (їх розробки), що дає змогу виробляти продукцію та надавати послуги за світовими стандартами, розширювати ринки збуту продукції;

- об'єднання базисних нововведень на певному відрізку часу й у певному економічному просторі й створення на цій основі системи передачі нових знань і технологій; можливість використання всіляких джерел технологічних знань і зв'язків; форсування поширення "сукупного інноваційного продукту" по мережі взаємозв'язків у загальному регіональному й економічному просторі;

- підприємства кластера мають додаткові конкурентні переваги за рахунок можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію й стандартизацію, залучати фінансові засоби у виробництво та мінімізувати витрати на

впровадження інновацій шляхом об'єднання спільних фінансових ресурсів підприємств, що входять у кластер; через залучення інвестицій від спільної участі в інвестиційних програмах; шляхом участі в конкурсних проектах, що фінансуються у вигляді грантів; через об'єднання фінансових можливостей для забезпечення гарантій при отриманні кредитних ресурсів;

- об'єднання зусиль компонентів виробничого процесу – від постачальників сировини до споживачів кінцевого продукту, включаючи обслуговуючу сферу і спеціалізовану інфраструктуру, а також забезпечення постійного завантаження виробництва сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції підприємств кластера;

- при об'єднанні підприємств у кластери підвищується можливість доступу до інформаційних ресурсів і обміну інформацією щодо різних аспектів діяльності підприємств відповідних галузей; доступу до маркетингових, юридичних, консультативних послуг;

- важливою особливістю зазначеного типу кластерів є наявність у їхній структурі гнучких підприємницьких структур – малих підприємств, які дозволяють формувати інноваційні осередки зростання економіки регіону;

- зазначені кластери надзвичайно важливі для розвитку малого підприємництва: вони сприяють створенню нових підприємств, забезпечують малим фірмам високий ступінь спеціалізації при обслуговуванні конкретної підприємницької ніші, так як при цьому полегшується доступ до капіталу промислового підприємства, а також активно відбувається обмін ідеями й передача знань від науковців до підприємців, що, своєю чергою, призводить до збільшення та посилення самого кластера, зростання його конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках;

- інноваційні кластери сприяють розвитку регіональної економіки, а саме поліпшенню торговельного балансу регіону, збільшенню зайнятості населення, підвищенню рівня якості продукції, росту відрахувань у бюджет і т.д. на основі збільшення ступеня використання наявних потужностей, нарощування можливостей залучення інвестицій, особливо венчурних, збільшення темпів інноваційного розвитку, підвищення продуктивності підприємств за рахунок кращого доступу до висококваліфікованої робочої сили, спеціалізованої інформації, кращої мотивації керівників та працівників, розширення доступу до ринків збуту та виходу на зовнішні ринки, спеціалізованих постачальників, технологічних знань; тобто появи синергетичного ефекту зростання (в т.ч. і за рахунок ефекту масштабу).

Аналізуючи показники інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України, варто зазначити, що їх інноваційна активність протягом 2005–2015 рр. переважно демонструвала помірну висхідну динаміку, так рівень інноваційно активних підприємств в даному виді промислової діяльності серед промислових підприємств із середньою

кількістю працівників більше 50 осіб зріс з 9,9 % у 2005 р. до 18,1% у 2015 р. і є вищим, ніж середній показник інноваційно активних промислових підприємств в Україні (17,3 %).

Незважаючи на загальну позитивну динаміку, показники інноваційної активності у харчовій сфері України значно поступаються аналогічним показникам європейських країн. Серед країн ЄС мінімальні показники інноваційної активності підприємств харчової промисловості мають Португалія (26 %) та Греція (29 %). Країни-лідери інноваційної активності в цій галузі мають набагато вищі показники: Нідерланди – 62 %, Австрія – 67 %, Німеччина – 69 %, Данія – 71 %, Ірландія – 74 % [5].

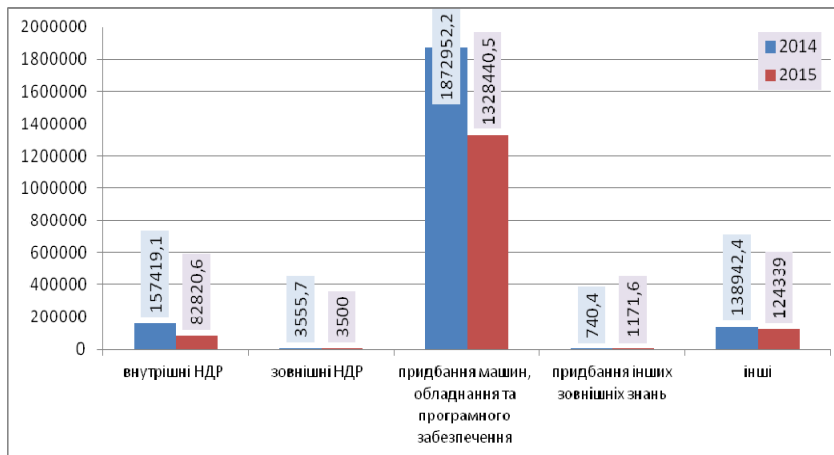
На думку експертів, ефективний розвиток галузі на сучасному етапі

можливий за умови зростання частки підприємств, що впроваджують інновації, до рівня 40-45 % [6, с.120]. Нині частка підприємств, що впроваджували інновації, є значно меншою – у 2005 р. вона становила 5,9 %, у 2015 р. зросла до 15,8 %.

Підприємствами харчової промисловості у 2015 році реалізовано продукції обсягом 398023,2 млн грн, що становить 22,4% реалізованої продукції всіма промисловими підприємствами України, а капітальних інвестицій вкладено в обсязі 13487 млн грн, що складає 15,6% загальної величини капіталовкладень в промисловість. Розвиток харчової промисловості України за 2010-2015 рр. характеризується інтенсивністю структурних трансформацій за обсягом реалізованої продукції – 123,8%, тобто приріст цього виду економічної діяльності в промисловості становив 4,3 в.п. (22,4 % у 2015 р. відносно 18,1% у 2010 р.). А за обсягом капітальних інвестицій інтенсивність структурних трансформацій за цей період становила 102,4% або 0,36 в.п. (15,64 % у 2015 р. відносно 15,28% у 2010 р.).

На фоні незначного зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції харчової промисловості продовжує скорочуватися її частка у структурі реалізованої продукції даного виду промислової діяльності – у 2015 р. вона становила лише 3,7 %. Натомість зростає експортна орієнтація виробництва інноваційної продукції – збільшується питома вага інноваційної продукції даного сегменту, реалізованої за межі України. Збільшення виробництва інноваційної продукції галузі не сприяє насиченню нею внутрішнього ринку, потенціал розширення якого вітчизняні фахівці оцінюють на рівні 80 млрд грн [7], а призводить до зростання її експорту. А потреби внутрішнього ринку часто задовольняються за рахунок приросту імпорту більш дешевих продуктів харчування.

Дослідження структури витрат на інноваційну діяльність у харчовій промисловості свідчить про переважне спрямування підприємствами коштів на технічне переоснащення виробництва, зокрема у 2014-2015 рр. питома вага коштів, витрачених на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, у загальній структурі витрат на інноваційну діяльність перевищувала 86 % (рис.1).

Рис.1. Розподіл витрат підприємств харчової промисловості України за напрямками інноваційної діяльності у 2014-2015 рр., тис.грн.*

* Побудовано за: [8]

При цьому, лише за останній рік, майже вдвічі скоротилась кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю з 334 до 178 одиниць. А кожне десяте підприємство харчової промисловості здійснювало інноваційні витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (табл.1).

Таблиця 1
Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України за напрямками проведених інновацій*

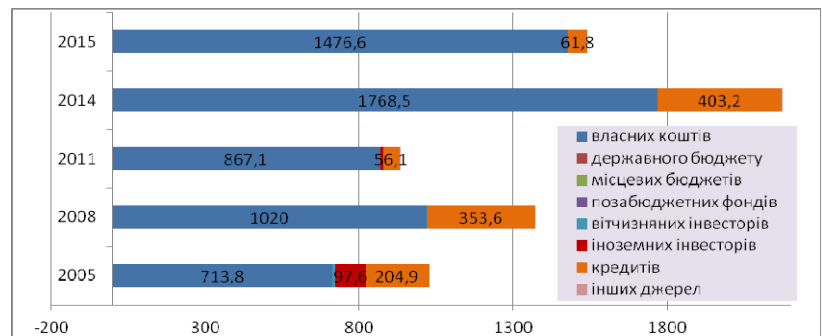
	2014 р.		2015 р.	
	всього, од.	у % до загальної кількості підприємств харчової промисловості	всього, од.	у % до загальної кількості підприємств харчової промисловості
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	334	16,78	178	18,09
у тому числі витрачали кошти на внутрішні НДР	15	0,75	13	1,32
зовнішні НДР	8	0,40	7	0,71
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	203	10,20	92	9,35
придбання інших зовнішніх знань	15	0,75	6	0,61
навчання та підготовка персоналу	81	4,07	31	3,15
ринкове запровадження інновацій	16	0,80	16	1,63
інші	19	0,95	13	1,32

* Складено за: [8]

Низькі темпи інноваційного розвитку та технологічної модернізації підприємств харчової

промисловості України зумовлені неефективною структурою фінансування інноваційної діяльності даного сегменту економіки, у якій переважна частка припадає на власні кошти підприємств: 713,8 млн грн або 69,54 % у 2005 р. та 1476,6 млн грн. або 95,86 % у 2015 р. (рис. 2). Другу позицію в структурі джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості займають кредитні кошти, частка яких за

2005-2015 рр. коливається від 4 % у 2015 р. до 25,7 % у 2008 році. Незначними упродовж досліджуваного періоду були частки коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у структурі фінансування інноваційної діяльності – якщо у 2005 р. вони становили 8,3 та 97,6 % відповідно, то починаючи з 2006 р. практично зникли до нуля (у 2015 р. 0 та 1,6%). Бюджетне фінансування інноваційної діяльності протягом усього періоду майже не здійснювалося.

Рис.2. Фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України у 2005-2015 рр., млн грн*

* Побудовано за: [8]

Найбільш перспективні напрями інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України мають визначатися з урахуванням світових тенденцій розвитку галузі, внутрішнього та зовнішнього попиту на окремі види інноваційної продукції. Аналіз світового ринку інновацій у харчовій промисловості свідчить про те, що ключовими напрямками інноваційного розвитку є виробництво продукції високої якості та безпечності, розвиток виробництва органічної продукції поглибленої переробки з екологічно чистої сільськогосподарської сировини, а також виробництво біопалива з продуктів та відходів харчової промисловості [9, с.67].

Зростання вимог до якості та безпечності продуктів харчування є міжнародною тенденцією, тому одним з пріоритетів розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України є впровадження нових технологій виробництва та зберігання, запровадження високих стандартів якості та безпечності продукції як обов'язкової умови виходу вітчизняної продукції на міжнародний ринок

та забезпечення її конкурентоспроможності.

Вирішення проблеми невідповідності української сільськогосподарської та харчової продукції європейським стандартам, повільне впровадження таких стандартів та систем якості продуктів харчування є також суттєвою загрозою розвитку вітчизняного агропродовольчого сектору та харчової промисловості, оскільки стримує постачання продукції на ринки країн ЄС на період запровадження всіх необхідних технічних регламентів і отримання сертифікатів відповідності, призводить до зниження дохідності вітчизняних малих і середніх сільгоспідприємств, а також до послаблення конкурентних позицій на внутрішньому ринку окремих видів української продукції порівняно з європейською, яка вже відповідним чином сертифікована. Відповідно до глави 17 Угоди про асоціацію України з ЄС співробітництво між сторонами охоплюватиме, серед іншого, заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів продукції, вимог щодо виробництва та схем якості [10]. З цією метою в українське законодавство необхідно імплементувати вимоги директив та регламентів ЄС стосовно сільського господарства та харчової промисловості, а також не менше 80 % чинних європейських стандартів [11].

В цьому напрямі, у вересні 2015 р. набув чинності один із ключових «євроінтеграційних» правових актів – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» № 1602-VII. Зокрема, у новій редакції – Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» побудований на принципах та вимогах до безпечності харчових продуктів, що діють в країнах ЄС. Закон запроваджує інноваційні для України підходи щодо безпечності та якості харчових продуктів, покликані забезпечити, у першу чергу, максимальний захист споживачів. Передусім це:

- закріплення відповідальності оператора ринку в межах своєї діяльності за недотримання вимог законодавства про безпечність харчових продуктів;
- здійснення контролю на всьому ланцюгу виробництва харчового продукту, що дозволить виявити загрозу на ранньому етапі та запобігти виробництву небезпечного продукту та, відповідно, потраплянню такого продукту до споживача;
- запровадження бізнесом принципу простежуваності за правилом «крок назад, крок вперед» (підприємство у будь-який час повинно мати точну інформацію про те, звідки воно отримало сировину чи харчовий продукт і куди його було направлено з підприємства);
- накладання штрафних санкцій щодо юридичних осіб у розмірі від 30 до 75 мінімальних заробітних плат за порушення або невиконання норм закону;
- встановлення загальних вимог до гігієни при поводженні з харчовими продуктами, спрямованих на заміну великої кількості санітарно-ветеринарних правил до виробництва харчових продуктів, частина з

яких датована ще 80-ми роками минулого століття.

Також прийнято Закон України «Про внесення зміни до статті 17-2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 13.01.2015 р. № 87-VIII, яким знімаються обмеження відносно потужностей тваринницьких ферм і комплексів, тобто державна підтримка буде поширюватись не лише на крупні підприємств, але і на середні та малі сільгосптоваровиробники. А Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 р. та Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» від 28.01.2015 р. № 4212 зменшує надмірне державне регулювання в окремих сферах підприємницької діяльності, зокрема, передбачає відміну державної реєстрації харчових продуктів, віднесених до категорії харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання, а також функціональних харчових продуктів і дієтичних добавок.

Для розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України необхідна подальша адаптація господарської діяльності в сільському господарстві до європейських та світових умов, а також підвищення ефективності розвитку аграрного сектору економіки задля забезпечення населення якісними, безпечними, доступними продовольчими продуктами, розширення експортного потенціалу країни вимагають реалізації завдань державної аграрної політики за наступними пріоритетними напрямками [11]:

- стимулювання розвитку сільськогосподарського підприємництва, у т. ч. дрібнотоварного, з метою інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції шляхом надання організаційно-економічної допомоги у створенні та функціонуванні фермерських господарств сімейного типу з подальшим їх об'єднанням в сільськогосподарські кооперативи (за схемою «господарства населення → фермерські господарства сімейного типу → сільськогосподарські кооперативи»);
- розвиток інфраструктури аграрного ринку з метою зниження втрат сільськогосподарської продукції в процесі її зберігання і транспортування, поліпшення цілорічного задоволення потреб споживачів у якісних і доступних продуктах харчування на основі стимулювання розвитку: об'єктів інфраструктури зберігання, первинної обробки і транспортування сільськогосподарської продукції (обслуговуючих (збутових) кооперативів, заготівельних пунктів, зерносховищ, елеваторів, логістичних центрів тощо) через провадження принципу «єдиного вікна» при проходженні дозвільних процедур; місцевих сільськогосподарських ринків і ярмарків;
- підвищення міжнародної конкурентоспроможності української продукції АПК та вітчизняних сільгоспвиробників, нарощування експорту і розширення географії поставок сільськогосподарської продукції та продуктів харчування на основі спрощення процедури

укладання експортних контрактів сільгоспвиробниками, забезпечення укладання багатосторонніх міжурядових торговельних угод щодо експорту Україною сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, у т. ч. в межах участі у програмах міжнародної продовольчої допомоги;

– удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки шляхом розроблення та затвердження стратегічних програмних документів за пріоритетними напрямками розвитку (Комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр., Програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р.).

Одним з найбільш перспективних напрямів розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України є пріоритетність виробництва органічної продукції. Зростання попиту на органічну харчову продукцію у світі зумовлене посиленням екологічного та соціального складників економічного розвитку. Згідно з оцінками IFOAM (Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху – International Federation of Organic Agricultural Movements), у 2010 р. обсяги світового ринку органічної продукції перевищували 59 млрд дол. США [12]. Середні щорічні темпи зростання ринку становлять 10–15 %. Близько 97 % загального споживання органічної продукції припадає на країни Західної Європи та Північної Америки. Найбільш розвинені ринки органічної продукції зосереджені у США, Німеччині, Франції [13].

Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні пов'язані з наявністю сприятливих агрокліматичних умов, значною місткістю цього ринку, високим експортним потенціалом зазначеного сектору, зумовленим зростанням попиту на органічну продукцію з боку європейських країн на тлі недостатньої пропозиції.

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х років, склавши: у 2006 році – 400 тис. євро, у 2007 році – 500 тис. євро, у 2008 – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн. євро, у 2010 – 2,4 млн. євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн. євро, у 2012 році – до 7,9 млн. євро, у 2013 р. – до 12,2 млн. євро, у 2014 р. – до 14,5 млн. євро, а у 2015 р. – до 17 млн. євро [14].

Починаючи з січня 2014 р. в Україні вступив у дію підписаний 03 жовтня 2013 р. Президентом України Закон України № 425-VII “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини”. Законом визначаються правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямовані на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення

раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні.

Зважаючи на те, що продукція та відходи харчової промисловості є важливим джерелом виробництва біопалива, а також враховуючи визначальну роль біоенергетики як перспективного виду нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії у світі, пріоритетом розвитку інноваційних кластерів в цьому сегменті є саме підвищення економічного потенціалу підприємств, які входять в кластер, за рахунок синергетичного ефекту від їх об'єднання на основі комплексної системи безвідходного виробництва. А використання підприємствами харчової промисловості біоенергетики дасть змогу знизити залежність підприємств галузі від традиційних джерел енергії, зменшити собівартість продукції в результаті використання біовідходів (біопалива – біостанолу).

Українські підприємства харчової промисловості вже успішно використовують соняшникове лушпиння як паливо. Так, згідно з даними Дніпропетровського олієекстракційного заводу (випускає соняшкову олію під ТМ «Олейна») за рахунок застосування технології спалювання лушпиння щорічне споживання природного газу на підприємстві знизилося з 11–12 до 2,3 млн м³. Іншим успішним прикладом є ПАТ «Миронівський хлібопродукт» – використання соняшникового лушпиння як палива дало змогу скоротити споживання газу на 6 тис. м³ на рік [15].

Інноваційному розвитку харчової галузі значно сприяє створення в Україні за прикладом ЄС національних технологічних платформ в АПК, які є добровільними об'єднаннями підприємств харчової галузі та суміжних галузей, мережових структур, науково-дослідних організацій, органів державної влади тощо для поліпшення обміну знаннями між дослідними інститутами та промисловістю, стимулювання й забезпечення конкурентоспроможності харчової галузі України. Успішним прикладом є створена у 2006 р. національна технологічна платформа «Агропродовольча», яка об'єднує 12 українських кластерів, а також представників Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства аграрної політики та продовольства, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства фінансів та Міністерства економічного розвитку і торгівлі [9, с.75; 16].

Отже, основними пріоритетами розвитку інноваційних кластерів в харчовій промисловості України (національних технологічних платформ в даному та суміжних сегментах економіки) як основи для вироблення механізмів та інструментів державної та регіональної політики є: впровадження нових технологій виробництва та зберігання, запровадження міжнародних стандартів якості та безпечності продукції; вирішення проблеми імпортозалежності країни за окремими продуктами; стимулювання виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини;

використання біовідходів для диверсифікації джерел енергопостачання в інноваційних екосистемах на базі харчової промисловості; стимулювання процесів створення венчурних фондів у харчовій промисловості за допомогою повного або часткового фінансування протягом декількох років найефективніших венчурних фірм і дослідницьких центрів як учасників ринку інновацій секторальної економічної системи; посилення антимонопольних заходів відносно суб'єктів економічної системи, які перешкоджають конкуренції на ринку інновацій для харчової промисловості.

Список використаних джерел

1. Федулова Л.І. Інноваційні кластери – ядро регіональних інноваційних екосистем / Л.І. Федулова // Матеріали І Міжнародної науково-практичної е-конференції «Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки» (MARGINSS 2015) (Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, 10-11 вересня 2015). – Київ, КНЛУ, 2015. – С.95-99.
2. Семина Л.А. Инновационный кластер – основа развития инвестиционно-инновационной деятельности в сельском хозяйстве / Л.А. Семина, И.С. Санду // Вестник Алтайского государственного аграрного университета № 6 (104), 2013. – С.138-139.
3. Третько В.В. Світовий досвід становлення та розвитку кластерів як інструмента активізації трансферу технологій / В.В. Третько, О.В. Любохинець // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2008_628/52.pdf - С.131-136.
4. Ільчук В.П. Інноваційні технологічні кластери як засіб активізації трансферу технологій. // Інновації & промисловість. – 2007. – №1.
5. Мамочка А. Ю. Інноваційний розвиток харчової промисловості в Україні / А. Ю. Мамочка // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2012. – № 1. – С. 216–220.
6. Купчак П. М. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів : монографія / П. М. Купчак ; за ред. д. е. н., проф. Л. В. Дейнеко. – К. : Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2009. – С. 120.
7. Кирилюк В. М. Напрями розширення ємності внутрішнього агропродовольчого ринку / В. М. Кирилюк, А. М. Прошчаликіна // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8. – С. 190-197.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні за 2005–2015 рр. : стат. зб. / Держстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України : аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 152 с. (Сер. «Економіка», вип. 15).
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
11. Проблеми розвитку аграрного виробництва в Україні і перспективні напрями використання аграрного потенціалу держави для підвищення рівня продовольчої безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agrarne_vurobnustvo-07e8a

12. Мировые тенденции органического агропроизводства // Экспертный канал «Экономическая политика» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecpol.ru/index.php/2012-04-05-13-45-47/2012-04-05-13-46-45/309-mirovye-tendentsii-organicheskogo-agroproduzvodstva>
13. Потапенко В. Г. Органічне сільське господарство як чинник економічної безпеки / В. Г. Потапенко // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 58–65.
14. Офіційний сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>
15. Український ринок біопалива підготувався до зростання Національна асоціація «Укрцукор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sugarua.com/ua/main/lists/879>
16. Національна технологічна платформа «Агропродовольча» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrofoodplatform.com/ua/go-lovna.html>

References

1. Fedulova L. I. (2015). Innovatsiyni klasteri – yadro rehional'nykh innovatsiynykh ecosystem [Innovative clusters - the core of regional innovation ecosystems]. In *Mul'tydystryplinarni akademichni doslidzhennya i hlobal'ni innovatsiyni: humanitarni ta sotsial'ni nauky* [Multidisciplinary academic research and global innovation: humanities and social sciences]. I Mizhnarodna naukovo-praktychna e-konferentsiya, 2015, September 10-11. Kyiv: Kyiv's'kyi natsional'nyy linhvistychnyy universytet, p. 95-99. [in Ukrainian].
2. Semyna L. A., Sandu Y. S. (2013). Ynnovatsyonnyy klaster – osnova razvytyya ynvestytsyonno-ynnovatsyonnoy deyatel'nosti v sel'skom khozyaystve [Innovative cluster - the basis of investment-ynnovatsyonnoy development activities in the agricultural sector]. *Vestnyk Altayskoho hosudarstvennoho ahrarnoho unyversyteta - Bulletin of the State Agrarian University Altay*, Vol. 104 (6), pp.138-139. [in Ukrainian].
3. Tret'ko V. V., Lyubokhynets O. V. (2008). Svitovyy dosvid stanovlennya ta rozvytku klasteriv yak instrumenta aktyvizatsiyi transfertu tekhnolohiy [International experience of formation and development of clusters as a tool to enhance technology transfer]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2008_628/52.pdf - S.131-136. [in Ukrainian].
4. Il'chuk V. P. (2007). Innovatsiyni tekhnolohichni klasteri yak zasib aktyvizatsiyi transfertu tekhnolohiy [Innovative technology clusters as a means to enhance technology transfer]. *Innovatsiyni & promyslovist' - Innovation & Industry*. Vol. 1. [in Ukrainian].
5. Mamochka A. Yu. (2012). Innovatsiynny rozvytok kharchovoyi promyslovosti v Ukrayini [Innovative development of food industry in Ukraine]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu* [Bulletin of Sumy National Agrarian University]. Sumy: Sums'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet, Vol. 1, pp. 216–220. [in Ukrainian].
6. Kupchak P. M. & Deyneko L. V. (Ed.). (2009). *Kharchova promyslovist' Ukrayiny v umovakh aktyvizatsiyi intehtratsiynykh ta hlobalizatsiynykh protsesiv* [Food industry Ukraine under intensification of integration and globalization: monograph]. Kyiv: Rada po vyvch. prod. syl Ukrayiny NAN Ukrayiny, p. 120. [in Ukrainian].
7. Kyrylyuk V. M., Proshchalykina A. M. (2012). Napryamy rozshyrennya yemnosti vnutrishn'oho ahroprodovol'choho rynku [Directions expansion capacity of the domestic agricultural markets]. *Innovatsiyna ekonomika - Innovative Economy*. Vol. 8, pp. 190-197.
8. State Statistics Service of Ukraine (2015). *Naukova ta innovatsiyna diyal'nist' v Ukrayini za 2005- 2015 roky* [Research and Innovation Activities in Ukraine during 2005-

2015]. Kyiv. [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Zhalila Ya. A. (2014). *Innovatsiynyy rozvytok promyslovosti yak skladova strukturnoyi transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny* [Innovative development industry as part of the structural transformation of the economy of Ukraine]. Kyiv: NISD, Ser. «Ekonomika», Vol.15, 152 p. [in Ukrainian].

10. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyei storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom i yoho derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [Agreement on Association between Ukraine, on one hand, and the European Union and its Member States, on the other hand]. Retrieved from <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/dccatalog/document?id=56219> [in Ukrainian].

11. Problemy rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v Ukrayini i perspektivni napryamy vykorystannya ahrarnoho potentsialu derzhavy dlya pidvyshchennya rivnya prodovol'choyi bezpeky [The problems of agricultural production in Ukraine and future uses of the agricultural potential of the state to improve food security]. Retrieved from http://agrarne_vurobnustvo-07e8a [in Ukrainian].

12. Mirovyie tendentsyy orhanycheskoho ahroproydzvodstva [Global trends in organic agricultural production]. Ekspertnyy kanal «Ekonomicheskaya polityka». Retrieved from <http://www.ecpol.ru/index.php/2012-04-05-13-45-47/2012-04-05-13-46-45/309-mirovyie-tendentsii-organicheskogo-agroproydzvodstva>

13. Potapenko V. H. (2011). Orhanichne sil'ske hospodarstvo yak chynnyk ekonomichnoyi bezpeky [Organic agriculture as a factor of economic security]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, Vol. 5, pp. 58–65. [in Ukrainian].

14. Ofitsiynyy sayt Federatsiyi orhanichnoho rukhu Ukrayiny. Retrieved from <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> [in Ukrainian].

15. Ukrayins'kyy rynek biopalyva pidhotuvavsya do zrostannya Natsional'na asotsiatsiya «Ukrtsukor» [Ukrainian biofuels market prepared for the growth of the National Association "Ukrtsukor"]. Retrieved from <http://sugarua.com/ua/main/lists/879> [in Ukrainian].

16. Natsional'na tekhnolohichna platforma «Ahroprodovol'cha». Retrieved from <http://agrofoodplatform.com/ua/go-lovna.html> [in Ukrainian].

УДК 339.544

Т. О. Власюк

кандидат економічних наук,

начальник відділу навчально-наукового та методичного забезпечення

Інституту вищих керівних кадрів Національної Академії державного управління (ІВКК НАДУ)

при Президентіві України, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ НА НОВІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

У статті виявлено основні проблеми переходу української економіки на нові європейські стандарти, зокрема, невідповідність вітчизняної системи технічного регулювання вимогам ЄС; незавершений процес адаптації національного законодавства, норм і стандартів до відповідних норм ЄС. Проаналізовано основну групу аргументів РФ проти вступу в дію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Досліджено перспективи для вітчизняних виробників товарів в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС. Запропоновано основні напрями активізації партнерського співробітництва між Україною та ЄС.

Ключові слова: українські виробники, європейські стандарти, ринки ЄС, євроінтеграція.

Vlasiuk T. PROBLEMS OF TRANSITION OF UKRAINIAN ECONOMY TO NEW EUROPEAN STANDARDS

The article is devoted to the determination of the main problems of transition Ukrainian economy to new European standards, in particular, the mismatch of the national system of technical regulation with EU requirements; the unfinished process of adaptation of the national legislation, regulations and standards with EU norms. The main group of Russian arguments against the entry into force of the Association Agreement between Ukraine and the EU was analyzed. Prospects for domestic producers of goods in conditions of the Association Agreement with the EU were investigated. Main directions of the activation of partnership cooperation between Ukraine and the EU were offered.

Keywords: Ukrainian producers, European standards, European markets, European integration.

Угода про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС надає українським виробникам нові можливості стосовно збільшення та диверсифікації експорту своєї продукції. Зрозуміло, що це не відбуватиметься автоматично, а вимагатиме здійснення певних реформ. Протягом довгого часу їх здійснення стримувалося, серед іншого, невизначеністю інтеграційного напрямку не тільки з боку влади (що зараз можна вважати вирішеним усіма

Сторонами процесу), так і з боку підприємницьких кіл. Втім, зараз, за соціологічними дослідженнями, український бізнес впевнено обирає західний вектор економічної інтеграції: 54,5 % обрали виключно Європейський Союз, як пріоритет економічної інтеграції, на противагу 11,2 % прихильників російського напрямку.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС гарантує подальшу відповідність та адаптацію